

Про допустимі норми використання (відстрілу, відлову) окремих видів мисливських тварин

Геннадій Бойко

*Миколаївське обласне управління лісового та мисливського господарства¹
(Миколаїв); e-mail: gennadiyaboyko@gmail.com*

БОУКО, Г. On the permissible standards for the use (shooting, catching) of certain species of game animals. — The author presents his own views and experience on the organisation of state control over hunting management in Ukraine. The basis of such statements is the experience of the Mykolaiv Regional Forestry and Hunting Administration in implementing measures to increase the number of the main game species in Mykolaiv Oblast, Ukraine. The author suggests changes to the calculation of game harvest rates. A proposal was also made to grant the status of rationed species to European hare, pheasant, and grey partridge, i.e. the number of shooting cards for harvesting these species should be equal to the seasonal harvest rate of animals in the farm. A negative attitude was expressed towards the proposal of the so-called ‘eco-activists’ to legalise the conduct of control censuses of game animals by the public.

Вступ

Завдання мисливського господарства як галузі природокористування полягають в оцінці ресурсів і їхньому відтворенні та раціональному використанні. Користувачі мисливських угідь щороку після сезону полювання проводять післяпромисловий облік мисливських тварин. Мета обліку — отримати дані про чисельність мисливських тварин і, на підставі цих даних, здійснити розрахунки добування тварин у наступному мисливському сезоні. Користувачі мисливських угідь насамперед зацікавлені в якісному проведенні вищезазначених заходів, бо завдяки цьому вони зможуть здійснити фінансові розрахунки своєї діяльності. Але останнім часом громадські «екоактивісти» розпочали кампанію щодо зміни мисливського законодавства в Україні. Основна теза — треба заборонити полювання і тоді зразу в нас все з’явиться — і лосі з оленями, і зайці з фазанами. А основним важелем контролю в державі вони бачать не фахівців, а так звану громадськість і вимагають до ст. 38 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» внести зміни, що ...«На вимогу громадянина України, або природоохоронної громадської ор-

¹ Автор матеріалу — колишній головний спеціаліст Миколаївського обласного управління лісового та мисливського господарства; нині — голова Миколаївського відокремленого підрозділу ГС «Всеукраїнська асоціація мисливців та користувачів мисливських угідь» — *Прим. ред.*

ганізації, або органу місцевого самоврядування в мисливських угіддях будь-яких користувачів може проводитися контрольний облік мисливських тварин певного виду (певних видів) проєкт Закону України № 2448 від 14.11.2019. Тобто не держава повинна здійснювати контроль за виконанням вимог законів, залучивши до цього фахівців — науковців та мисливствознавців, а громадські організації. Але ж де таке було, щоб у людини з вулиці питали, як керувати літаком або потягом? Чому ці особи вважають, що галуззю, якою є мисливське господарство, можуть керувати дилетанти?

Якщо буде втілена в життя ідея «екоактивістів», то нечисті на руку керівники певних відомств і браконьєри зашарпають мисливські господарства запитами так, що їм вже буде не до господарювання. До того ж усі мають бути в рівних умовах — і «представники громадськості», і користувачі мисливських угідь. Якщо комусь спаде на думку ідея вимагати проведення так званого контрольного обліку, то проводити він його мусить за свій кошт. А якщо результат цього обліку не підтвердить порушення з боку користувача, то ініціатор повинен нести кримінальну відповідальність за наклеп. Тоді все стане на свої місця.

Історія питання

Питання якісного контролю за веденням мисливського господарства, у тому числі за обліком мисливських тварин, як за однією зі складових, можна вирішити дуже просто. У державі Україна треба створити самостійний орган по веденню мисливського господарства, який би підпорядковувався Кабінету Міністрів України за типом департаменту риби й дичини США. Це може бути Державне Агентство рибного та мисливського господарства.

Свого часу начальник Головного управління мисливського господарства Міністерства лісового господарства України Микола Васильович Шадура за підтримки міністра цього відомства Валерія Івановича Самоплавського розпочав роботу зі створення укомплектованої фахівцями структури по керівництву мисливським господарством. В обласних управліннях були введені посади заступників начальника управління з мисливського господарства, створені відділи мисливського господарства. У кожному адміністративному районі була введена посада державного районного мисливствознавця, на якого були покладені обов'язки по контролю за веденням мисливського господарства та полювання користувачами мисливських угідь. Саме ці мисливствознавці здійснювали контроль за проведенням обліків мисливських тварин користувачами мисливських угідь. Саме вони візували первинні акти обліку мисливських тварин, на підставі яких потім здійснювались розрахунки добування. Це був далекий 2005 рік.

Надалі вже в час «новітньої» України теза створення окремої структури з ведення мисливського господарства була підтримана науковою групою спеціалістів, які під егідою Євросоюзу в рамках програми «ENPI East FLEG II»

здійснювали вивчення закордонного досвіду ведення мисливського господарства та готували пропозиції щодо вдосконалення моделі функціонування мисливського господарства в Україні [Мироненко 2015]. Саме це той шлях, який дозволить вивести мисливське господарство України з кризи.

Сумісним листом від 29.12.1997 №11-4-1002 та № 04-06/2748 Міністерство охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України та Держкомлісгосп України, з метою наведення порядку у проведенні обліків мисливських тварин та контролю за їх добуванням, зобов'язали свої територіальні управління видати відповідні сумісні накази про організацію, строки та порядок проведення обліків мисливських тварин, а також встановлення показників пропускнуєї спроможності мисливських угідь.

На виконання згаданого листа Державне управління екологічної безпеки в Миколаївській області та Державне лісгосподарське об'єднання «Миколаївліс» видали сумісний наказ від 17.01.2000 №5/8, яким встановили правила проведення обліку мисливських тварин та погодження показників пропускнуєї спроможності мисливських угідь і видачі відстрільних карток з суворим додержанням цих показників. Саме цього вимагає і ст. 17 Закону України «Про мисливське господарство та полювання».

Миколаївський досвід

Аналізуючи ситуацію з чисельністю місцевих видів мисливських тварин — зайця сірого, фазана, куріпки сірої, — спеціалісти Миколаївського обласного управління лісового та мисливського господарства дійшли висновку, що основним обмежувальним чинником, який впливає на чисельність згаданих видів, є інтенсивне ведення сільського господарства. Суцільне розорювання земель, панування в сівобороті монокультур, ліквідація цілих ділянок, інтенсивне використання хімікатів призводять до значного падіння чисельності, насамперед зайця сірого та сірої куріпки. Розорювання балок та луків знижує чисельність фазана. Якщо сюди додати ведення польових робіт без урахування збереження мисливських тварин (обкоси вкругову або діагональ з 8–10 агрегатів), то ситуація складається дуже невтішна. Гине значна кількість молодняку зайця сірого та куріпок [Новицький 2018]. Не маючи можливості кардинально й одночасно змінити ситуацію, описану вище, було ухвалене рішення спробувати вплинути на ситуацію через введення контролю управління над добуванням місцевих видів мисливських тварин.

Миколаївське обласне управління лісового та мисливського господарства відповідно до п. 2.10 інструкції «Про затвердження Правил видачі дозволів на спеціальне використання диких тварин та інших об'єктів тваринного світу, віднесених до природних ресурсів загальнодержавного значення» затвердженої наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 26.05.1999 № 115 та зареєстрованої в Мін'юсті України 09.09.1999 за № 608/3901 встановило порядок, за яким на

добування однієї особини зайця сірого, фазана або куріпки користувач міг видати тільки одну відстрільну картку і всі ці картки реєструвались в управлінні шляхом проставлення підпису уповноваженого працівника та печатки управління у кількості, яка передбачена пропускнуою спроможністю мисливських угідь (сезонною нормою добування). Отже, якщо за результатами обліку можна на певній території добути 200 зайців, то тільки 200 карток і були зареєстровані користувачу для реалізації їх мисливцям.

Це не було одноосібним ноу-хау Миколаївського управління. Фактично одночасно прийшов до цього висновку і ввів таку ж систему реєстрації відстрільних карток начальник відділу мисливського господарства комітету по лісовому господарству АР Крим Сергій Іванович Решетько.

Проблеми з нормами добування

На жаль, у мисливському законодавстві України є певний нонсенс. Відповідно до ст. 16 вищезгаданого закону ліміти добування на певний мисливський сезон розраховуються і затверджуються тільки для копитних тварин. Полювання на інших мисливських тварин, віднесених до державного мисливського фонду, регулюється нормами відстрілу, які встановлюються на мисливський сезон Мінекобезпеки України за погодженням з Мінагропромом України (встановлюється норма добування тварин за день полювання). *Норма ж добування місцевих видів мисливських тварин (зайця сірого, фазана та куріпки) на сезон полювання не встановлюється.* Законодавець поставив на один щабель перелітні види мисливських тварин та місцеві (зайця, фазана, сіру куріпку), які не переміщуються за межі свого ареалу проживання і, чисельність яких залежить тільки від заходів з підгодовлі, охорони та раціонального використання з боку користувача мисливських угідь.

У ст. 1 Закону навіть відсутнє таке поняття, як «сезонна норма добування певного виду мисливських тварин». Законодавець у ст. 27 Закону зобов'язує користувачів мисливських угідь розраховувати не сезонну норму добування мисливських тварин, а так звану пропускну спроможність мисливських угідь. До чого це призводить показуємо на прикладі: термін полювання на зайця сірого згідно зі ст. 19 Закону встановлений з 01 листопада по січень включно. Але в січні в Південному регіоні України вже іде розмноження зайців. Тобто під постріл попадають вже котні зайчихи. Окрім того, в цей час вже необхідно здійснювати післяпромисловий облік мисливських тварин. А який же облік може бути зі зброєю? Це те, що стосується термінів проведення полювання на зайця сірого в Південному регіоні України.

Звернемося до питання норми добування. Наприклад, згідно з розрахунками отриманими від проведеного обліку, тих же зайців у господарстві можливо вилучити з популяції 300 голів. Враховуючи, що членами господарства є 150 мисливців, ця кількість тварин може бути добута за два полювання. Але ж користувачі полюють три місяці, а це при проведенні полювання у суботу

та неділю — 26 виходів (полювань), при проведенні полювання в один вихідний — 13 полювань. Тобто добувається не 300 зайців, а в декілька разів більше. Беручи до уваги негативний вплив сільського господарства і таке господарювання, за два три роки маємо в угіддях пустелю. По суті це те, до чого і прийшла зараз Україна.

Тому науковцями та провідними мисливствознавцями України ще у 2010 році запропоновано внести зміни до Настанови з упорядкування мисливських угідь (Київ, 2002) і визнати основним показником, у порівнянні з яким можливе добування певної кількості тварин, — *оптимальну чисельність мисливських тварин*, які можуть проживати на певній території (мисливському господарстві), а не поняття мінімальної щільності на 1000 га мисливських угідь, яким користуються зараз (п. 13 вищезгаданої Настанови).

Приклад. За п. 13 Настанови зайців можна розпочинати добувати при щільності 20 голів на 1000 га мисливських угідь. Тобто на полі (100 га) живе два зайці й уже можна їх вполювати. Від кого будемо отримувати потомство? Теж саме з куріпками (напр., на території в 1000 га живе одна стайка куріпок (30 голів) і вже можна полювати?).

Пропозиції

У зв'язку з викладеним пропонується поширити досвід контролю Миколаївської області та АР Крим за добуванням зайця сірого, фазана та сірої куріпки на всі області України.

Надалі необхідно внести до статті 1 Закону поняття «сезонна норма добування основних видів мисливських тварин» (зайців сірих, фазанів, куріпок) та внести зміни до пункту 14 Настанови «Норми добування мисливських тварин», виклавши їх у такій редакції:

- проєкт ліміту (сезонні норми добування) місцевих видів мисливських тварин (зайця сірого, фазана, куріпки) розраховують від фактичної чисельності тварин, яка оцінена при проведенні післяпромислового обліку (після сезону полювання). Фактична щільність визначається поділом фактичної чисельності тварин на площу стацій помешкання відповідних видів.

Окрім того, зайця сірого, фазана та куріпку сіру слід зробити нормованими видами. Тобто кількість відстрілених карток на добування повинна дорівнювати сезонній нормі добування тварин у господарстві. Це дозволить хоча б частково зупинити знищення цих видів в Україні.

За такою методикою здійснювалося добування вищезгаданих видів у Миколаївській області, починаючи з 2012 р. Результати очевидні: за 5 років отримали оптимальну чисельність щодо фазана у всіх мисливських господарствах; через 7 років досягнуто оптимальної чисельності щодо зайця сірого; у господарствах, де мешкала сіра куріпка, її чисельність досягла оптимальної.

Норми використання тварин викласти в редакції, поданих в таблиці 1.

Таблиця 1. Допустимі норми використання (відстрілу, відлову) окремих видів мисливських тварин

Вид тварин	Природна зона	Відношення фактичної чисельності до оптимальної, %	Допустимий відсоток добування, %
Лось, олень благородний, олень плямистий, сарна, лань, муфлон	Для усіх зон	від 60 до 80	5
		від 80 до 100	10
		>100	Вся чисельність, що перевищує оптимальну
Свиня дика*	Для усіх зон	від 60 до 80	15
		від 80 до 100	25
		>100	Вся чисельність, що перевищує оптимальну
Заєць сірий	Для усіх зон	від 60 до 80	10
		від 80 до 100	15
		>100	Вся чисельність, що перевищує оптимальну
Куріпка сіра	Для усіх зон	від 60 до 80	10
		від 80 до 100	15
		>100	Вся чисельність, що перевищує оптимальну
Фазан *	Степова, Кримська гірська	від 60 до 80	15
		від 80 до 100	25
		>100	Вся чисельність, що перевищує оптимальну

* Допустимий відсоток добування свині й фазана збільшено у порівнянні з першим варіантом таблиці, використаної в рамках програми «ENPI East FLEG II» [Мироненко *et al.* 2015].

Відстрільні картки можуть друкуватися Центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, мати відповідний захист і видаватися користувачам мисливських угідь. Або, за вищенаведеним прикладом, картки можуть реєструватися в управліннях лісового та мисливського господарства шляхом проставлення підпису уповноваженого працівника та печатки управління.

Подяки

Автор дякує своїм колегам Новицькому Василю Петровичу (Білоцерківський аграрний університет), Наконечному Ігорю Володимировичу (Національний університет кораблебудування), Шейгасу Ігорю Миколайовичу (Степова філія Українського НДІ лісового господарства та агролісомеліорації), Загороднюку Ігорю Володимировичу (Національний науково-природничий музей НАН України), Щербині Ігорю Олеговичу (колишньому головному спеціалісту Миколаївського обласного управління лісового та мисливського господарства) за участь у обговоренні викладених ідей.

Література

- Закон України Про мисливське господарство та полювання (Редакція від 01.10.2023). Відомості Верховної Ради України, № 18: 132. [URL \(website\)](#)
- Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про мисливське господарство та полювання» (щодо змін порядку обліку тварин, які віднесені додержавного мисливського фонду). Редакція від 14.11.2019 №2448.
- Мироненко, М. О., І. М. Шеремет, О. Р. Проців, [et al.]. 2015. *Проект моделі реформування і розвитку мисливського господарства України*. Програма FLEG II (ENPI East), 1–266. [URL \(pdf\)](#)
- Новицький, В. П. 2018. *Екологічні основи управління мисливськими ресурсами агроландшафтів лісостепу України*. Автореф. дис. ... докт. с.-г. наук. НУБіП України, Київ, 1–44.
- Дежкин, В. В. 1983. *Охота и охотничье хозяйство мира. Справочное пособие*. Лесная промышленность, Москва, 1–358.

Резюме

Бойко, Г. Про допустимі норми використання (відстрілу, відлову) окремих видів мисливських тварин. — Автор викладає власні бачення і досвід щодо організації державного контролю за веденням мисливського господарства в Україні. В основі таких викладів — досвід роботи Миколаївського обласного управління лісового та мисливського господарства щодо втілення в життя заходів для підвищення чисельності основних видів мисливських тварин у мірілі Миколаївської області. Запропоновано зміни до розрахунку норм добування мисливських тварин. Також висловлено пропозицію щодо надання статусу нормованих видів для зайця сірого, фазана та куріпки сірої, тобто кількість відстрільних карток на добування цих видів повинна дорівнювати сезонній нормі добування тварин у господарстві. Висловлено негативне ставлення до пропозиції т. зв. «екоактивістів» про узаконення проведення контрольних обліків мисливських тварин силами громадськості.